

УДК 378.147(045)

ОЛЕКСАНДР ГАЛУС,
 доктор педагогічних наук, професор
 (Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);
ОЛЕКСАНДР АБРАМОВ,
 старший викладач
 (Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

OLEKSANDR HALUS,
 doctor of pedagogics, professor
 (Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy);
OLEKSANDR ABRAMOV,
 senior teacher
 (Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

Аналіз підручників і посібників для підготовки філологів в університетах Франції

Analysis of Textbooks for Preparation of Linguists in French Universities

У статті розкрито зміст і структуру сучасних підручників та посібників для підготовки філологів в університетах Франції. Проаналізовано методики роботи з підручниками та посібниками щодо вивчення англійської та французької мов. Акцентовано увагу на процеси викладання та оцінювання знань студентів. Зроблено висновок, що розглянуті методики розраховані на чотири рівні знання мови: A1, A2, B1, B2. Кожен рівень навчання включає в себе: книгу для учнів з CD диском, зошит із завданнями для учнів, книгу для вчителя, відео (DVD або VHS) і відповідає Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Проаналізовано чотири сучасних посібники з англійської мови: *New English File*, *New Total English*, *Speakout*, *Upstream*. Посібники являють собою комплексний навчальний курс і складаються з основного підручника, робочого зошита, книги для вчителя і диски з аудіо-відеозаписами. Навчальний курс дозволяє удосконалювати всі навички: слухати і розуміти іноземну мову на слух, читати, писати і говорити англійською мовою. Підручники стандартно розділені на уроки-юніти і кожен урок містить у собі розділи: усна мова (*Speaking*) – питання для обговорення, вправи на розвиток усного мовлення; сприйняття мови на слух (*Listening*) – аудіозаписи і завдання до них; читання (*Reading*) – кілька текстів, які беруться за основу для розвитку говоріння і вивчення нових слів; письмо (*Writing*) – завдання для тренування письмової мови; граматика (*Grammar*) – блок, що пояснює будь-який аспект граматики зрозумілою мовою, а також вправи на відпрацювання теорії на практиці; словниковий запас (*Vocabulary*) – підбірка нових слів і виразів, а також вправ для тренування їх використання; вимова (*Pronunciation*) – вправи з аудіозаписами для тренування коректної вимови звуків англійської мови.

Подано аналіз методик з вивчення французької мови французьких видавництв *Didier*, *Hachette*, *CLE international*. Практично щороку з'являються нові підручники з французької мови, з усуненням своїх недоліків і пошуком нової, більш барвистої подачі методики навчання в порівнянні з конкурентами. За останні роки видавництва пропонують і електронні підручники.

Ключові слова: підручники, посібники, вивчення мови, процес викладання, оцінювання знань.

The article describes the content and the structure of modern textbooks and manuals for training linguists in universities in France. The methods of work with the textbooks and manuals as for learning English and French have been analyzed. The attention is focused on the processes of teaching and assessment the knowledge of students. It is concluded that the studied methods are designed for four levels of proficiency: A1, A2, B1, B2. Each level of study includes: the book for students with the CD, booklet with tasks for the students, the teacher's book, video (DVD or VHS) and corresponds the Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment.

*Four modern English textbooks *New English File*, *New Total English*, *Speakout*, *Upstream* have been analyzed. These textbooks are the complex training course which consists of the main textbook, workbook, teacher's book and audio and video CDs. The training course gives chance to improve all skills: to listen and understand foreign language by ear, to read, write and speak English. The textbooks are normally divided into lessons-units and every lesson contains sections: oral speech (*Speaking*) – questions for discussion, exercises for oral speech development; language perception by ear (*Listening*) –*

audio CDs and tasks them; reading – some texts, which form the basis for development of speaking and learning new words; writing – tasks for training written language; grammar – the block, which explains any aspect of grammar with simple words, as well as the exercises for training theory in practice; vocabulary – selection of words and word-expressions, and also the exercises to practice their usage; pronunciation – exercises with audio CDs for training short pronunciation of sounds of the English language.

The analysis of methods of teaching French language of the French publishing houses Didier, Hachette, CLE international has been given. Almost every year new textbooks on French language appear, with remedial action and the search of new, more colorful presentation of the methods of teaching comparing to the competitors. During the recent years the publishing houses offer electronic textbooks as well.

Key words: books, manuals, learning language, process of teaching, knowledge assessment.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Стрімкий розвиток міжнародних відносин, інтенсифікація інтеграційних процесів у вищій освіті, глобалізація суспільно-політичних і соціально-економічних трансформацій, динаміка інформаційно-комунікаційних технологій, посилення професійної мобільності населення, зростання інтересу до порівняння моделей освіти й культури різних країн актуалізують соціальне замовлення держави на підготовку фахівців, які вміють полегшувати процеси обміну інформацією між представниками різних культур. Суспільна потреба у висококваліфікованих філологів зумовлює необхідність пошуку і розроблення якісно нових підходів до їхньої професійної підготовки відповідно до світових стандартів.

Аналіз досліджень і публікацій... Дослідженню проблеми професійної підготовки майбутнього іноземних мов відображено у працях вітчизняних і зарубіжних учених (А.Л.Бердичевського, О.Б.Бігич, Н.М.Бідюк, І.Л.Бім, Н.Ф.Бориско, М.Б.Євтуха, І.О.Зимньої, Л.С.Панової, С.Ю.Ніколаєвої, О.П.Петрашук, Н.О.Бражник, Ю.І.Пасова, Т.Ю.Тамбовкіної, С.В.Тезікової, Г.С.Чекаль, С.Ф.Шатілова та ін.). Формування загальних основ професійної підготовки вчителя відбувається разом з вирішенням більш конкретних завдань: формування професійної компетентності та її окремих складових (В.В.Баркасі, Л.В.Бродська, С.В.Будак, Т.М.Колодько, Н.С.Щерба), професійної культури майбутніх учителів іноземних мов (Я.О.Черньонков), розвитку їхнього творчого потенціалу (С.В.Хмельковська).

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розкриття підходів щодо професійної підготовки іноземних філологів у Франції, зокрема якими сучасними підручниками, посібниками і користуються студенти-філологи у процесі вивчення англійської та французької мов в університетах Франції.

Виклад основного матеріалу... Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment) – керівний документ, що використовується для опису досягнень тих, хто вивчає іноземні мови у Європі. У листопаді 2011 р. своєю Резолюцією Рада Європейського Союзу рекомендувала використання Рекомендацій для валідації рівнів знань іноземної мови.

Іноземна мова вивчається на шести рівнях:

A Користувач-початківець

A1 Початківець

A2 Початкові знання

B Незалежний користувач

B1 Середній рівень

B2 Вище середнього

C Досвідчений користувач

C1 Досконалий

C2 Досвідчений

Передбачається, що учень здатен писати, слухати, говорити та читати на кожному з рівнів.

Сучасні методики вивчення іноземних мов обов'язково побудовані на Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Cadre européen commun de référence pour les langues (CECR)) [1].

Англійські методики

Чотири сучасних посібники з англійської мови [2].

– *New English File*

– *New Total English*

– *Speakout*

– *Upstream*

Посібники являють собою комплексний навчальний курс і складається з основного підручника,

робочого зошита, книги для вчителя і диски з аудіо-відеозаписами. Навчальний курс дозволяє удосконалювати всі навички: слухати і розуміти іноземну мову на слух, читати, писати і говорити англійською мовою. Підручники стандартно розділені на уроки-юніти і кожен урок містить у собі нижченаведені розділи:

- Усна мова (Speaking) – питання для обговорення, вправи на розвиток усного мовлення.
- Сприйняття мови на слух (Listening) – аудіозаписи і завдання до них.
- Читання (Reading) – кілька текстів, які беруться за основу для розвитку говоріння і вивчення нових слів.
- Письмо (Writing) – завдання для тренування письмової мови.
- Граматика (Grammar) – блок, що пояснює будь-який аспект граматики зрозумілою мовою, а також вправи на відпрацювання теорії на практиці.
- Словниковий запас (Vocabulary) – підбірка нових слів і виразів, а також вправ для тренування їх використання.
- Вимова (Pronunciation) – вправи з аудіозаписами для тренування коректної вимови звуків англійської мови. Підручники стандартно розділені на уроки-юніти і кожен урок містить у собі нижченаведені розділи:

Підручник New English File. Автори: Clive Oxenden, Christina Latham-Koenig. Видавництво: Oxford University Press (Великобританія). Останнє видання: 2-е 2013 р. – для рівня Beginner; 3-е 2012 р. – для рівнів Elementary, Pre-Intermediate; 3-е 2013 р. – для рівнів Intermediate, Intermediate Plus, Upper-Intermediate; 1-е 2010 р. – для рівня Advanced.

До особливостей даного підручника можна віднести таке: авторами даної методики відібрані конструкції, які використовуються найбільш часто носіями мови, а граматика пояснюється коротко і просто, хороші вправи для розвитку усного мовлення з цікавими текстами і діалогами, а також сучасні теми з реального життя. Як звичайно в кінці посібника наведено тексти аудіозаписів, довідник з граматики, вправи для розвитку усного мовлення та розширення словникового запасу, таблиці з правилами читання, тести й ігри а також інші компоненти. Кожний посібник складається з 7-12 юнітів (у різних рівнях по-різному), які в свою чергу діляться на кілька частин.

- Короткі міні-уроки для введення нових слів і фраз на основі аудіозаписів, діалогів і текстів, знайомство з новими граматичними темами.

- Practical English/ Colloquial English – розділ для розуміння мови на слух вдосконалення та вдосконалення розмовних навичок.

- Writing – розділ для письма. У даному розділі учні знаходять навички з написання листів, формальних і не формальних, есе, статей, резюме, тощо.

- Revise&Check – розділ з повторенням всіх частин юніта.

Книга для вчителя допомагає викладачам підготуватися і провести урок. Методично чітко написані всі етапи уроку і види робіт. Викладачі Євросоюзу настільки звикли до такої методики роботи, що не уявляють як провести урок без цієї книги. Крім того в ній знаходяться відповіді до всіх вправ. До кожного підручника додається буклет з тестами для самооцінки якості засвоюваного матеріалу.

Підручник New Total English. Автори: Jonathan Bygrave – рівень Starter; Diane Hall, Mark Foley – рівень Elementary; Araminta Crace – рівні Pre-Intermediate и Upper-Intermediate; Rachael Roberts – рівень Intermediate; Antonia Clare, JJ Wilson – рівень Advanced. Останнє видання: 2-е видання 2012 г. – для всіх рівнів. Видавництво: Pearson Longman (Великобританія).

New Total English – перевидання популярних підручників Total English з доповненнями та доопрацюваннями. Ці підручники більш складніші за попередніх, як з граматики, так і з лексики. Структура підручників та уроків також схожі. Однак є ще доповнення у вигляді електронного додатка, що дозволяє вивчати слова в режимі он-лайн. Для роботи в Інтернеті з додатком необхідно зареєструватися, ввести ISBN книги з 13 цифр на задній обкладинці [2].

Підручник Speakout. Автори: Frances Eales, JJ Wilson, Antonia Clare, Steve Oakes. Видавництво: Pearson Longman (Великобританія). Останнє видання : 2012 р. – для всіх рівнів.

Це один з кращих посібників для розвитку грамотного усного мовлення та подолання мовного бар'єру. І граматика, і вправи, і вивчення нових слів спрямовані на процес спілкування.

Підручник видається в тісному співробітництві з всесвітньо відомою компанією BBC. Тому до даного посібника з англійської мови додаються цікаві навчальні відеоролики. Вони являють собою живі інтерв'ю англійською мовою зі звичайними людьми на вулиці, уривки з фільмів і серіалів. Також у підручнику використовуються статті зі сайту BBC, що дає можливість отримувати тільки актуальні знання [2]. Структура підручника аналогічна.

Підручник Upstream. Автори: Virginia Evans, Jenny Dooley. Видавництво: Express Publishing (Великобританія). Останнє видання: 2008 р. – для Intermediate, Upper-Intermediate, Advanced; 2005 р. – для рівнів Elementary и Beginner; 2004 р. – для рівня Pre-Intermediate.

Переваги та особливості підручника Upstream – один з кращих посібників з англійської мови з більш поглибленого програмою навчання, ніж в інших підручниках. Підручники Upstream містять складнішу лексику, тексти для читання та аудіювання, а також значний граматичний матеріал.

Переваги цього підручника з англійської мови: насичена програма навчання для поглибленого вивчення мови; складніша лексика для формування широкого словникового запасу; більші обсяги матеріалів з граматики; завдання аналогічні типовим завданням на міжнародних іспитах з англійської мови, вони допоможуть підготуватися до тесту [2].

Upstream – посібник для поглибленого вивчення англійської мови, складніший в представленому огляді, але слід зазначити, що знання подаються у доступній формі. Граматика подається з наступним закріпленням у запропонованих вправах.

Структура підручника. Всі підручники серії Upstream складаються з 10 юнітів, які діляться на кілька частин (розділи можуть дещо відрізнятися в підручниках різних рівнів):

- Lead-in (вступ до уроку) – у ньому автори описують тему всього уроку, пропонують текст, з якого належить вивчити корисні слова і вирази.

- Vocabulary practice – вправи для тренування з використанням нових слів і виразів.

- Grammar in use – граматичні вправи, найголовніша частина юніта.

- Listening / Speaking skills – завдання на аудіювання та розвиток розмовних навичок.

- Writing – завдання з написання різних видів письмових робіт, наводяться шаблони формальних і неформальних листів.

- Додаткові матеріали в кінці підручника. Довідкова інформація з граматики до кожного з уроків (Grammar Reference), а також додаткові матеріали, наприклад: таблиця неправильних дієслів, фразові дієслова тощо.

- Крім того, тут представлені тексти до всіх аудіозаписів (Tapescripts) і список слів, які потрібно знати по закінченні навчання за посібником (Word list).

- У посібнику представлені і тести на перевірку розуміння пройденого матеріалу. Вони слідуєть після кожних 2 уроків.

- Ключів до тестів в підручнику немає, вони перебувають у Teacher's book.

До кожного з підручників серії Upstream автори розробили додатковий буклет з тестами (Test Booklet) після кожних двох пройдених юнітів. За допомогою тестів можна дізнатися, наскільки добре засвоюється матеріал і розвиток навичок, адже в кожному тесті є завдання для читання, словниковий запас, граматика, аудіювання, письмо, знання розмовної лексики [2].

Французькі методики

Конкурентна боротьба методик з вивчення французької мови між французькими видавництвами Didier, Hachette, CLE international дуже напружена. Практично щороку з'являються нові підручники, з усуненням своїх недоліків і пошуком нової, більш барвистої подачі методики навчання в порівнянні з конкурентами. За останні роки видавництва пропонують і електронні підручники.

Команда авторів Annie Berthet, Catherine Hugot, Véronique M. Kizirian, Béatrix Sampsonis Monique Waendendries – Alter Ego 1, 2, Catherine Dollez, Sylvie Pons – Alter Ego 3, 4 створили хороший посібник.

Розглянута методика вивчення французької мови призначена як для підлітків так і для дорослих. Посібник Alter Ego 1 призначений для початківців, що вивчають французьку мову і дозволяє набути перший рівень знання мови. На викладання / вивчення даної методики відводиться 120 годин.

Alter Ego має дев'ять досьє. Кожне досьє включає три уроки. Виходячи з певної кількості годин на кожен урок відводиться по 4 год. на вивчення. Кожне досьє закінчується Шляховим щоденником (Carnet de voyage), з культурним та інтерактивно домінуючим характером. Наприкінці підручника є досьє 10 Горизонти (Horizons) фокусується на міжкультурних зв'язках і пропонує учням розважальне повторення пройденого матеріалу [3].

Кожен урок складається з двох двомісних сторінок. Для досягнення комунікативних цілей, кожен розворот представляє шлях, від діяльності на розуміння (як на слух так і письмово) до виразної діяльності, включаючи вправи для закріплення матеріалу та його використання в мовної і письмовій діяльності.

Щоб формувати поняття (концептуалізації) і засвоювати комунікативний та мовний зміст, існують Мовні точки (des Points langue) – стислі граматичні довідки (des Aide-mémoire) для уроків. До кожної теми додається Культура точки (un Point culture), що дає можливість опрацьовувати текст культурного змісту.

У кінці підручника знаходяться тексти аудіозаписів, стисло викладений граматичний довідник, таблиці відмінювання дієслів і багатомовна лексика [3].

Вивчення мови

Продумана побудова підручника дозволяє студенту як найшвидше набути навичок для рівнів A1 і A2 (частина) Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення; викладання, оцінювання (Cadre européen commun de référence pour les langues (CECR)). З кожним уроком студент набуває письмових та усних навичок спілкування, розуміння і вираження всіх навичок через комунікативні завдання. Студенти активно розвивають свої навички спостереження і роздумів, що поступово приводять до незалежного спілкування іноземною мовою.

Обрані теми підручника, націлені на прищеплення студенту реальної зацікавленості в пізнанні французького суспільства і франкомовного світу. Вони дають можливість розвивати досвід і знання, і як наслідок, мати успішне спілкування в будь-якому суспільстві і країні.

У методиці мова є не тільки об'єктом вивчення (набуття структури мови), але насамперед як інструмент спілкування. Використані різноманітні мовні опори, взяті з життєвих ситуацій, почуття, емоції, переживання є основними даними для розуміння співрозмовника, спілкування один з одним.

Різні мовні вправи підручника відображають реальні життєві ситуації в різних сферах (особистої, громадської, професійної, освітньої...), що сприяє більшій мотивації для його вибору для вивчення мови. Розглянута методика розвиває не тільки досвід говоріння іноземною мовою, але й комунікаційні стратегії: взаємодія, посередництво (як спосіб врегулювання конфліктів, напр. міжнародних, трудових тощо).

Навчання спілкуванню іноземною мовою спочатку здійснюється в групі. Пропоновані активні вправи дають можливість студентам не тільки спілкуватися один з одним, але взаємодіяти з іншими людьми в різних ситуаціях у творчій і цікавій ігровій формі.

Викладання

Навчання мовним навичкам відбувається в суворій відповідності з навичками, описаними в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення; викладання, оцінювання (CECR). Навчання з подальшим нарощуванням знань сприяє засвоєнню реальних комунікативних навичок. Основні комунікативні та лінгвістичні навички обробляються і збагачуються поступово, в різних контекстах і темах.

Кожен урок структурується за комунікативними цілями. Мовні опори різноманітні і присутні в рівних умовах як у письмовій, так і в усній мові; вони сприяють роботі в контексті. Використовується семантичний підхід, інтегративний і простий у використанні: подвійні сторінки містять матеріал на розуміння, вправи і практику їх застосування.

Як правило, кожен урок мобілізує засвоєння чотирьох навичок, зазначені піктограмами: (а) аудіювання, (ч) читання, (г) говоріння, (п) письмо. Особлива увага приділяється концептуалізації мовних форм, пов'язуючи їх з комунікативними цілями. Кожен урок закінчується різними видами діяльності, близькими до розв'язання завдань.

Оцінювання

Підсумкова оцінка 120 годинного навчання за даною методикою має дві форми. Перевірка навичок сертифікації відповідних рівнів CECR DELF A1 але також CEFP1 французького альянсу Парижа, а також тестів TCF і TEF.

Оціночні тести доступні в кінці кожного досє, починаючи з третього досє. Вони служать для підвищення обізнаності про засвоєння чотирьох навичок, відпрацьованих на попередніх уроках для самовдосконалення у вивченні мови. Тести самооцінки, названі портфоліо (Vers le portfolio), допоможуть зрозуміти, як діяти викладачу та студенту для досягнення успіху і прогресу в навчанні. Проміжні тестові оцінки – гарний тренінг для складання на сертифікат. Зріз рівня знання мови пропонується через кожні три досє для того, щоб викладачі могли оцінити досягнення та навички студентів на даному етапі їх навчання [3]. Для тих, хто бажає посилити підготовку до DELF, є окремі книги для підготовки до іспитів.

Висновки та перспективи... Розглянуті нами методики розраховані на чотири рівні знання мови: A1, A2, B1, B2. Кожен рівень навчання включає в себе: книгу для учнів з CD диском, зошит із завданнями для учнів, книгу для вчителя, відео (DVD або VHS) і відповідає Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment). Сильна конкуренція щодо вивчення мов сприяє постійному вдосконаленню навчальних методик. Навчання стає більш легким і якісним. Використання сучасних методик практично усіма країнами призводять до уніфікації використання лексики, що в свою чергу полегшує спілкування і розуміння мультинаціональних студентів.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Рада Європи. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення; викладання; оцінювання / ed. Ленвіт, 2003. – 273 с. / Rada Yevropy. Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia; vykladannia; otsiniuvannia (European Council. General European Recommendations on Language Education: Learning, Teaching, Evaluation) / ed. Lenvit, 2003, 273 p. [in Ukrainian].
2. Лучшие учебные пособия по английскому языку [Electronic resource] // Заголовок з екрану. – Мова франц. Режим доступу. URL: <http://englex.ru/4-best-textbooks-detailed-review/> (accessed: 23.10.2015) / Luchshie uchebnye posobiya po anglijskomu jazyku (Best Educational Manuals on English Language / Access mode : <http://englex.ru/4-best-textbooks-detailed-review>
3. Berthet A. Alter ego 1. Méthode de français. HACHETTE. Paris, 2006.

Дата надходження статті: «2» вересня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «17» вересня 2015 р.

Рецензенти:

Вихрущ В. – доктор педагогічних наук, професор

Рябова З. – доктор педагогічних наук, професор

Галус Олександр – проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, e-mail: alex.halus@ukr.net

Halus Oleksandr – prorector for research of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, doctor of pedagogics, professor, e-mail: alex.halus@ukr.net

Абрамов Олександр – старший викладач кафедри іноземних мов Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, e-mail: abramov@svitonline.com

Abramov Oleksandr – senior teacher of foreign languages department of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, e-mail: abramov@svitonline.com

УДК 374:37.011.3-051

СВІТЛАНА ГЕРГУЛЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент

*(Україна, Чернігів, Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка)*

SVITLANA GERHUL,

candidate of pedagogics, assistant professor

(Ukraine, Chernihiv, Chernihiv T. H. Shevchenko National Pedagogical University)

**Організація та контроль самоосвітньої діяльності вчителя
(на матеріалах педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського)**

**The Organization and Control of Teacher's Self-Educational Activities
(on the Basis of V. O. Sukhomlynskyi's Pedagogical Heritage)**

У статті на основі дослідження архівних, історико-педагогічних джерел, маловідомих праць здійснюється цілісний аналіз самоосвітньої діяльності вчителя у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. Доводиться актуальність даної проблеми, її теоретична та практична значущість. Дається визначення поняттю «самоосвіта», формулюється мета самоосвітньої діяльності вчителя, акцентується увага на організації та контролі даного процесу. Висвітлюється досвід роботи Павлівської середньої школи за часів роботи В.О. Сухомлинського. Виокремлюються та характеризуються установчий, практичний та підсумковий етапи організації самоосвітньої діяльності вчителя. Виділяються та розкриваються такі види її контролю: попередній, поточний, підсумковий.

Ключові слова: В.О. Сухомлинський, вчитель, педагогічна спадщина, самоосвіта, самоосвітня діяльність.

On the basis of the archival, historical and pedagogical sources and little-known works the author of the article has carried out the holistic analysis of the problem of teacher's self-education activity described in V. O. Sukhomlynskyi's pedagogical heritage. The definition of self-education is given, the